

NORGES HØYESTERETT

Den 11. november 2011 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Tønder, Endresen og Noer i

HR-2011-02102-U, (sak nr. 2011/1837), straffesak, anke over kjennelse:

Anders Behring Breivik

(advokat Geir Lippestad)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder spørsmål om et rettsmøte vedrørende fortsatt varetektsfengsling av siktede kan avholdes som fjernmøte, slik at siktede deltar i rettsmøtet ved hjelp av videokonferanseteknikk og forklarer seg fra fengselet, jf. straffeprosessloven § 185 tredje ledd.
- (2) I forbindelse med begjæringen om fortsatt varetektsfengsling av Anders Behring Breivik 31. oktober 2011 anmodet Oslo politidistrikt om at retten skulle treffe beslutning om at rettsmøtet avholdes som fjernmøte, slik at siktede deltar i rettsmøtet ved hjelp av videokonferanseteknikk og forklarer seg fra Ila fengsel, jf. straffeprosessloven § 185 tredje ledd.
- (3) Oslo tingrett avsa 4. november 2011 beslutning med slik slutning:

”Oslo politidistrikts begjæring om fjernmøte med bruk av videokonferanseteknikk tas til følge.”
- (4) Anders Behring Breivik anket til Borgarting lagmannsrett, som 9. november 2011 avsa kjennelse med slik slutning:

”Anken forkastes.”
- (5) *Anders Behring Breivik* har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett og har i hovedsak gjort gjeldende:
- (6) Lagmannsretten har tolket straffeprosessloven § 185 tredje ledd feil når den legger til grunn at det vil være ressurskrevende og medføre rømningsrisiko ved en fremstilling av siktede til

rettsmøte. Lagmannsretten har videre tolket bestemmelsen feil når den kommer til at det i dette tilfellet ikke er ubetenkelig å avgjøre spørsmålet om fengslingsforlengelse og restriksjoner ved fjernavhør. Det er vist til at siktede ønsker å møte og ikke har samtykket til fjernavhør med videokonferanseutstyr. Oslo politidistrikt har videre i sin fengslingsbegjæring begjært siktede fengselet i 12 nye uker. Dersom han nektes å møte til rettsmøtet hvor det skal tas stilling til varetektsfengslingslengde, vil det være et brudd på Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens krav til en rettferdig rettergang. Siktetes forklaring i rettsmøtet vil videre være sentral ved vurderingen av behovet for eventuelle restriksjoner. En slik forklaring gis uten tvil best med siktetes fysiske tilstedeværelse i retten. Det er også viktig at dommerne selv får vurdert siktetes helsetilstand. Siktetes situasjon – sammenholdt med at de restriksjoner retten skal ta stilling til i rettsmøtet reelt sett vil være like inngripende som om spørsmålet gjaldt straffeprosessuell isolasjon – tilsier at rettsmøtet ikke kan avholdes som fjernmøte, jf. straffeprosessloven § 185 tredje ledd syvende punktum.

(7) Det er nedlagt slik påstand:

”Oslo politidistrikts begjæring om fjernmøte med bruk av videokonferanseteknikk tas ikke til følge.”

(8) *Påtalemyndigheten* har bemerket at lagmannsrettens lovtolkning er riktig.

(9) Høyesterett har i tillegg mottatt uttalelse i forbindelse med ankesaken fra advokat Jon Wessel-Aas på vegne av pressen v/Norsk Redaktørforening.

(10) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker:

(11) Saken gjelder videre anke over beslutning om at et rettsmøte som skal behandle begjæring om fortsatt varetektsfengsling skal avholdes som fjernmøte. Det vil si at den siktede henvises til å delta i rettsmøtet ved hjelp av videolink fra fengselet der han oppholder seg.

(12) Anken gjelder en videre anke og Høyesteretts kompetanse er begrenset etter straffeprosessloven § 388.

(13) Lagmannsretten fant at tingrettens avgjørelse ikke ”etter sin art ... er uangripelig”, jf. straffeprosessloven § 377 første ledd. Utvalget er enig i dette.

(14) Lagmannsretten har når det også sees hen til tingrettens avgjørelse, som lagmannsretten viser til, gitt en adekvat sammenfatning av hovedtrekkene i den nye ordningen med fjernavhør og bakgrunnen for lovendringen. Utvalget kan så langt avgjørelsen rekke ikke se at den bygger på en uriktig forståelse av straffeprosessloven § 185 tredje ledd.

(15) Forsvareren har imidlertid både for tingretten og for lagmannsretten sterkt fremhevet at konsekvensene av at Breivik, med hjemmel i forskrift gitt i medhold av straffegjennomføringsloven, er plassert på en avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, i det konkrete tilfellet fører til at hans fengselsopphold helt ut blir som om det var truffet vedtak om isolasjon i medhold av straffeprosessloven § 186a. Fortsatt fengsling vil føre til fortsatt isolasjon, og det anføres at siktede da har et ubetinget krav på å være til stede i fengslingsmøtet.

(16) Straffeprosessloven § 186a tredje ledd sjette punktum, gir en særregel for isolasjonstilfellene:

”Skal retten samtidig behandle spørsmålet om illeggelse eller forlengelse av isolasjon etter § 186a, kan rettsmøtet ikke avholdes som fjernmøte uten siktedes samtykke.”

- (17) Det fremgår av Prop. 141 L (2009-2010) side 44 at denne begrensningen i adgangen til fjernavhør er gitt av hensyn til siktedes rettssikkerhet. Allerede fengsling fremheves som et inngripende tvangsmiddel, og det understrekes at hovedregelen fortsatt må være at siktede er tilstede i fengslingsmøtet selv om det åpnes en adgang til fjernmøte. Når retten skal behandle spørsmål om isolasjon i medhold av § 186a anses imidlertid inngrepet som så alvorlig at de praktiske hensyn må vike.
- (18) Utvalget må på denne bakgrunn først ta stilling til om unntaksbestemmelsen må forstås slik at den får anvendelse også når det ikke er aktuelt å anvende § 186a, men hvor konsekvensene av fengslingsvedtaket i det konkrete tilfellet vil bli isolasjon på grunn av vedtak truffet av fengselsmyndighetene.
- (19) Bestemmelsens ordlyd åpner ikke for en slik tolking. En slik forståelse av bestemmelsen vil også kunne føre til vanskelige avgrensningsspørsmål. Det vil eksempelvis ved opphold på avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå normalt være elementer i regimet som vil atskille seg i større og mindre grad fra isolasjon besluttet i medhold av straffeprosessloven § 186a.
- (20) Høyesterett har imidlertid i en rekke tidligere avgjørelser lagt til grunn at de reelle forhold må være avgjørende i relasjon til ulike bestemmelser i straffeprosessloven kapittel 14. I Rt. 2005 side 1226, uttrykte Høyesteretts kjæremålsutvalget det slik, i en sak vedrørende isolasjon:

”Spørsmålet må avgjøres ut fra den faktiske virkning av samværsbegrensningen. Dersom samværsbegrensningen fører til at den fengslede faktisk ikke får fellesskap med noen andre innsatte, må samværsbegrensningen anses som fullstendig isolasjon, jf. Rt-2004-1899 avsnittene 9 og 10. Hvorvidt det er grunnlag for å bestemme at den kjærende part skal undergis fullstendig isolasjon, og i tilfelle for hvilket tidsrom, må vurderes etter vilkårene i straffeprosessloven § 186a. Det vil ved denne vurderingen kunne tas hensyn til den lindring i den fullstendige isolasjon som følger av at siktede er til stede under hovedforhandlingen.”

- (21) Det er gjennom rettspraksis fastslått at det etter straffeloven § 60 skal gis tilleggsfradrag for varetektsoppholdet for ”fullstendig isolasjon” også når restriksjonene er besluttet av fengselsmyndighetene.
- (22) Straffegjennomføringsloven § 52 knytter dessuten i noen grad det administrative vedtak sammen med bestemmelsene i straffeprosessloven. Det følger av bestemmelsen at vedtak i medhold av straffegjennomføringsloven må treffes under hensyntagen til de begrensninger som eksempelvis følger av straffeprosessloven § 186a.
- (23) Utvalget er likevel kommet til at unntaksbestemmelsen ikke vil være direkte anvendelig i de tilfeller der den faktiske isolasjon følger av administrativt vedtak. Ordlyden er spesifikt knyttet til vedtak i medhold av § 186a, mens bestemmelsen i straffeloven § 60 er mer generelt utformet. Det må også ha betydning at beslutningen om isolasjon ikke skal treffes i det rettsmøte der siktede ønsker å være til stede, og at siktede har anledning til å angripe det administrative vedtak ved klage og ved sivil søksmål.
- (24) Utvalget må da ta stilling til hvilken relevans den faktiske isolasjon, som vil følge av fortsatt fengsling, har ved vurderingen av ubetenkelighetskravet i straffeprosessloven § 185 tredje ledd. Bestemmelsen er sålydende:

”Retten kan beslutte at rettsmøte om forlengelse av fengslingsfristen kan holdes som fjernmøte med bildeoverføring når retten finner det ubetenkelig ut fra formålet med rettsmøtet og øvrige omstendigheter, og rettsmøtet ellers ville medført omkostninger som ikke står i rimelig forhold til betydningen av at siktede møter.”

- (25) Det at det ikke er retten som skal ta stilling til spørsmålet om isolasjon, er klart nok ikke til hinder for at den faktiske konsekvens av fengslingen skal tas hensyn til ved vurderingen av om det er ubetenkelig å benytte fjernavhør, jf. Rt. 2005 side 140, som gjaldt en tilsvarende problemstilling.
- (26) De hensyn som har begrunnet unntaksregelen i § 185 tredje ledd syvende punktum, vil langt på vei ha samme vekt når den faktiske og tilnærmet like inngripende isolasjon har et annet rettsgrunnlag. Utvalget vil anta at hensynene har en slik vekt at det normalt ikke vil være aktuelt å avholde fengslingsmøter uten at siktede er til stede i disse tilfellene, men det må fastholdes at § 185 tredje ledd legger opp til en totalvurdering der andre hensyn kan være avgjørende. Det kan synes nærliggende i denne sammenheng særlig å vise til at det rettslige grunnlag for fengslingen ikke er bestridt, og til at det vil kunne ha vesentlig betydning om vilkårene for fengsling i medhold av straffeprosessloven § 172 anses utvilsomt oppfylt.
- (27) Tingretten viser til forsvarerens argumentasjon vedrørende den faktiske virkning av fengslingen, men drøfter ikke spørsmålet. Avgjørelsen har dessuten en henvisning til helsemessige forhold i denne sammenheng, som reiser tvil om bakgrunnen for unntaksbestemmelsen er riktig forstått. Lagmannsretten berører ikke problemstillingen på annen måte enn ved henvisningen til tingrettens begrunnelse.
- (28) Utvalget kan på dette grunnlag ikke legge til grunn at lagmannsretten har forstått § 185 tredje ledd tredje punktum på riktig måte, og avgjørelsen må da oppheves. Siden feilen også hefter ved tingrettens avgjørelse, oppheves også den.
- (29) Avgjørelsen er enstemmig.

S L U T N I N G:

Tingrettens og lagmannsrettens kjennelse oppheves.

Clement Endresen
(sign.)

Bård Tønder
(sign.)

Ragnhild Noer
(sign.)

Riktig utskrift: